

(Пешчаник, 9.6.2012)

Неолиберализам је једностран и ни у ком случају модеран. Неолиберална политика одсликава интересе богатих тј. моћних, неолиберализам једноставно говори оно што они желе да чују. Да неолиберализам не говори оно што моћни желе да чују, нико не би давао ни пет пара за мишљења таквих економиста. У питању су моћ и интереси, а не успех.

Колин Крауч (Colin Crouch), британски социолог, говори о својој новој књизи *Чудна не-смрт неолиберализма* (The Strange Non-Death of Neoliberalism).

**Зашто људи током кризе своје поверење поклањају економистима и технократима?
Чини се да они управо у времену кризе доживљавају ренесансу?**

Економско знање се данас заиста уважава на начин који ми је потпуно неразумљив. Посебно зато што се економска наука на интелектуалном нивоу бави стварима које су веома удаљене од реалног друштвеног живота. Економисти су веома апстрактни људи и веома слични математичарима. Упркос томе, њихова истраживања и апстрактне теорије имају огроман одјек у политици, а обожавани су и од оних који доносе одлуке у финансијском сектору. Овај јаз између теорије и живота је веома чудан, велики апсурд последњих деценија.

Али није ли криза требало аутоматски да ограничи моћ економиста? Зар то није требало да буде логична последица кризе?

Да, то би заиста било логично. Али управо политика штедње коју захтевају моћне европске земље показује да у тешким временима политика посеже за једностраним неолибералним обрасцима. Поново се показало да је неолиберализам резултат недостатка идеја.

То и објашњавате у својој новој књизи *Чудна не-смрт неолиберализма*. У којој још кажете да је неолиберализам из кризе изашао још јачи. Може ли се рећи да је он ипак успешан?

То је оно перфидно: нити је био нити ће икада бити успешан. Али неолиберализам је моћан, то је истина. Две ствари су му помогле да постане популаран. Прво: он као и марксизам представља врсту упуства за употребу, које није само лако за читање већ се чини и да се може лако применити. Постоји само неколико основних претпоставки и ако их се неко придржава може обликовати стварност онако како њему одговара. Неолиберализам је једностран и ни у ком случају модеран. Али далеко важнија је једна друга ствар, да неолиберална политика одсликава интересе богатих тј. моћних. Неолиберализам једноставно говори оно што они желе да чују. А они желе да чују да ће њихови порези бити нижи, да радницима није потребна заштита нити праведније плате. Они желе да чују да разградња социјалне државе генерише раст. Да неолиберализам не говори оно што моћни желе да чују, сигуран сам да нико не би давао ни пет пара за мишљења таквих економиста. У питању су моћ и интереси, а не успех.

А политика само посматра са стране?

Макс Веберов пророчки опис политике као занимања је данас постао стварност. Политичари се читав живот само баве политиком, прецизније – они су професионални политичари. Након завршетка студија раде у партијским тинк-танковима и чекају да им неко понуди неку парламентарну функцију. Они често нису ништа више од политичких животиња и тешко да могу да понуде нешто ново, у смислу промене структуре и процеса које су затекли по доласку на функцију.

1968. многи интелектуалци, као Жан Пол Сартр, постајали су својеврсне иконе одређених покрета зато што су изражавали своје незадовољство системом. Где су данас интелектуалци?

Сматрам да су, поред интелектуалаца у класичном смислу речи, изузетно важни и лекари, учитељи, једноставно сви они који поседују знање. То не мора обавезно бити само политичко знање, већ је далеко важније да су у стању да доведу у питање ортодоксне теорије као што је неолиберализам. Реч је о клими у којој алтернативне теме и мишљења допиру до моћних, цветају и расту и коначно постају њихови захтеви. У Великој Британији су управо рок звезде, глумци и комичари они који отворено критикују. Они играју врло важну улогу и имају данас више утицаја него интелектуалци, зато што допиру до шире јавности.

Прошле године су студенти са Харварда бојкотовали предавање Грегорија Манкива, у знак протеста против његове неолибералне економске теорије. Манкив је још увек један од најутицајнијих макроекономиста у САД и био је саветник Џорџа Буша млађег. Имате ли осећај да се политика враћа међу студенте и да они постају политички активнији?

После студентских протеста 1968. у амфитеатрима је постало видно мирније. Студенти су се прилагодили и постали већи конформисти. Али од када је почела криза осећам да се ствари мењају. Поверење, вера младих генерација у етаблирани систем је срушена. То је сигурно повезано са критичким ставом према неолиберализму, али нисам склон да дајем паушалне оцене о студентима. То нисам радио пре, па нећу ни сада.

Осим интелектуалаца, не чују се ни универзитетски професори. Мало њих се јавља за реч у друштвеним дебатама.

Многи од њих тренутно пролазе кроз неку врсту фордовског процеса, сличног ономе који су радници прошли пре једног века. Притисак расте, а њихов рад се оцењује према броју објављених чланака у стручним часописима. Само то је корисно за каријеру. То у сваком случају отежава учествовање у општим, јавним дебатама. Младе колеге налазе се пред избором да ли да се баве писањем чланака или да се укључе у ове дискусије. Многи се одлучују за ово прво.

Нови социјални покрети као Оццупу привукли су велику пажњу, иако их како се чини не предводи никакав духовни вођа нити нека звезда. Да ли су то модерни и адекватни протестни облици који су нам потребни у постдемократији?

Апсолутно. Ова промена није само добра и здрава него је и исконски демократска. Овим покретима нису потребне култне и симболичне фигуре. Нико и не заслужује ту улогу. За ове групе је далеко плодносније када су сачињење од мноштва активиста. Они су веома способни, јер су успели да повежу потпуно различите грађане који поседују најразличитија могућа знања. Вероватно су већ сада постигли више него интелектуалци током шездесетих, јер су растућа друштвена неједнакост, моћ капитала, ерозија демократије изазови нашег времена. Управо је достигнуће *Оссиру* у томе што сада и политика мора да заузме став према овоме и принуђена је да се фокусира на ове теме. О овоме се пре пет година врло мало говорило, претежно на маргинама, али сада су се ствари промениле. Данас ове теме изводе хиљаде активиста на улице.

Али чини се, барем споља посматрано, да *Оссиру* покрет нема јасне и кохерентне захтеве.

Може бити, али је то у одређеном степену природа таквих покрета, а не њихова мана. Друштвени покрети су ефемерни, јер обично исчезну током времена. Само у веома ретким случајевима постоји континуитет, када трају и представљају важан друштвени феномен зато што стварају јасноћу. Имам утисак да организација или структура на крају дискредитују и сам покрет чинећи га слабир. Снага овог покрета је управо у његовој разноврсности, те се као последица тога он може појавити свуда. Нема уклањања неолибералног система без оваквих покрета.

Можете ли да будете прецизнији?

Стварни проблем није недостатак идеја, већ је потребно да у глобализованом свету прекинемо односе моћи са дерегулисаним тржиштем. Глобална финансијска елита, овај уски круг људи у ограђеним пословним зградама, далеко од очију јавности, врши велики утицај на друге гране економије и на политику. То је централна тема.

Шта се онда мора урадити?

Ова група играча је веома самоуверена и осећа се надмоћно. Уверени су да могу да

утичу на догађаје онако како њима одговара. Остали су за њих марионете. Али та група осталих је огромна. Друштвени покрети морају да покажу овим елитама да овако више неће ићи. Финансијске елите морају да пристану на компромисе. Једнострано диктирана штедња, као ова у Грчкој, није само једнострана него и дубоко асоцијална. Наше алтернативне идеје морају почети да се примењују. Треба да приморамо политичаре да нас саслушају. Наравно да су захтеви покрета често нејасни, али они стварају политичку климу у којој се онда формулишу алтернативе. За њихово спровођење потребно је да политичка левица збије редове.

Ваши ранији есеји нису пружали много разлога за наду и оптимизам. Да ли данас позитивније гледате на будућност?

Надам се! Моје писање је везано за идеју дистопије, која је супротна утопији. Желео бих да читаоци на крају помисле: „О, не! Стварно је тако?“ Желео бих да ме увере да нисам био у праву. Желео бих да моји ставови буду упозорење како би људи препознали да је тренутни пут погрешан. Али мислим да је ипак прерано да кажемо да сам био у праву. Политичке мере и реакције у евро кризи нажалост потврђују моју тезу да је неолиберализам из кризе изашао још јачи. Надам се да ћу разбити неке илузије и неке људе извести из заблуде.

Али у Америци и Британији универзитети су веома чврсто повезани са приватним сектором који их и финансира. Постоји ли тамо још увек нешто као слобода подучавања или слободна теорија?

Отвореност универзитета према приватним корпорацијама ми веома смета. Оно што је посебно код ове моћи јесте то да је моћне и утицајне особе уопште не морају вршити нити директно примењивати – довољно је да други знају да ова моћ постоји. На универзитетима ситуација није ништа другачија него у било којој другој сфери, те је изузетно тешко доказати и разумети овај утицај. Али универзитети непрекидно морају да се питају: колико смо независни?

Colin Crouch (1944), британски политиколог и социолог, 2004. постао међународно познат након објављивања књиге *Post-Democracy*, у којој заступа тезу да је јавно инсценирана политика само привид, док је стварно одлучивање потиснуто далеко од очију јавности. Његова последња књига, "The Strange Non-Death of Neoliberalism" изашла је 2011.

Чудна не-смрт неолиберализма

Пише: Колин Крауч
понедељак, 11 јун 2012 11:03

Разговор водили Fabian Herpe и Marius Mühlhausen

Der Freitag, 07.06.2012.

Избор и превод: **Мирослав Марковић**